

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ และการปฏิบัติด้าน โคนมของ เกษตรกรในจังหวัด เชียงใหม่ ได้ข้อสรุป ดังนี้

(1) ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร พบว่า มีอายุเฉลี่ย 37 ปี ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับ ประถมศึกษา (ร้อยละ 80.3) ระยะเวลาในประกอบอาชีพเลี้ยง โคนม เฉลี่ย 6 ปี ร้อยละ 75.0 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ โคนม เชียงใหม่ หรือ อ.ส.ค. ส่วนที่เหลือเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ มีการเข้าประชุมกลุ่มเฉลี่ย 7 ครั้ง/ปี มีรายได้สุทธิจากการเลี้ยง โคนมเฉลี่ย 45,658 บาท/ปี รายจ่ายจากการเลี้ยง โคนมเฉลี่ย 39,535 บาท/ปี จากการทดสอบความรู้ด้าน โคนม และ การปฏิบัติด้าน โคนม ปรากฏว่า เกษตรกร ได้คะแนนรวมความรู้ด้าน โคนมเฉลี่ย 22.92 คะแนน จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน (ได้จากคะแนนหมวดพันธุ์ โคนม เฉลี่ย 4.89 คะแนน หมวดอาหาร และการให้อาหาร เฉลี่ย 5.51 คะแนน หมวดการจัดการ โรงเรือน เฉลี่ย 5.59 คะแนน และ หมวดการป้องกันโรค เฉลี่ย 6.93 คะแนน สำหรับคะแนนรวมการปฏิบัติด้าน โคนม พบว่า เกษตรกรได้คะแนน เฉลี่ย 24.58 คะแนน จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน โดยมาจากหมวดพันธุ์ โคนม เฉลี่ย 3.81 คะแนน หมวดอาหารและการให้อาหาร เฉลี่ย 8.95 คะแนน หมวด การจัดการ โรงเรือน เฉลี่ย 6.13 คะแนน และหมวดการป้องกันโรค เฉลี่ย 5.69 คะแนน

(2) สภาพการเลี้ยง และการได้รับบริการความรู้ ปรากฏว่า เกษตรกรจะเลี้ยง โคนม เพศเมีย เฉลี่ย 7 ตัว/ฟาร์ม เป็นโคที่รีดนมได้ เฉลี่ย 4 ตัว/ฟาร์ม ได้น้ำนมเฉลี่ย 10.1 กิโลกรัม/ตัว/วัน โดยฐานนิยมของสายเลือด โคนมเหล่านี้ อยู่ที่ 75.00 เปอร์เซนต์ นอกจากนี้ ยังปรากฏว่า เกษตรกร ร้อยละ 42 ได้รับอาหารหยาบจากการจัดทำแปลงอาหารหยาบ และ การเกี่ยว ร้อยละ 25 ได้จากการจัดทำแปลงอาหารหยาบเพียงอย่างเดียว และร้อยละ 17.4 ได้จากการเกี่ยวเพียงอย่างเดียว ทางด้านการจัดการสุขาภิบาลนั้น พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 71.2 จัดการสุขาภิบาลด้านความสะอาด ในเขตพื้นที่ปานกลาง และร้อยละ 62.1 มีการจัดการ

สุขภาพด้านการระบายนมโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ ในระดับไม่ดี เมื่อแม่โคหมดสภาพ เกษตรกร ร้อยละ 67.4 ทดแทนด้วยลูกโคที่เกิดภายในคอก โดยร้อยละ 34.3 และร้อยละ 29.2 จะพิจารณาจากสายเลือดของพ่อ และ/หรือสายเลือดของแม่ และพิจารณาจากการให้น้ำนมมาก ของรุ่นแม่ ตามลำดับ ส่วนภาวะการเกิดโรคนั้น ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 57.9 ของ เกษตรกร กล่าวว่า โคนจะเป็นโรคเต้านมอักเสบ รองลงมา คือ ร้อยละ 26.3 โคนเป็นโรค ปากและเท้าเปื่อย ในด้านแหล่งที่ได้รับความรู้นั้น ร้อยละ 56.6 กล่าวว่า ได้รับความรู้มากที่สุดจากการฝึกอบรม ในระยะแรกของการเลี้ยง โคนม แต่ สื่อสิ่งพิมพ์ กลับเป็นสื่อที่เกษตรกรนำ ความรู้ไปใช้ปฏิบัติได้ผลมากที่สุด (ร้อยละ 40)

(3) จากการจำแนกตัวแปร อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ รายได้สุทธิจากการ เลี้ยง โคนม ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และจำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม ตาม ความรู้ด้านโคนม (วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย) พบว่า เกษตรกรที่มีความรู้ด้านโคนมสูง มักจะมี ลักษณะดังนี้ คือ มีระดับการศึกษา สูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป รายได้สุทธิจากการเลี้ยง โคนม มากกว่า 70,000 บาท/ปี ขึ้นไป อายุต่ำกว่า 35 ปี ลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนม หรือ อ.ส.ค. มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพ เท่ากับ และต่ำกว่า 5 ปี ลงมา และเข้าประชุม กลุ่มไม่เกิน 4 ครั้ง/ปี

(4) การจำแนกตัวแปร ความรู้ด้านโคนม อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ รายได้สุทธิจากการเลี้ยง โคนม ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และจำนวนครั้งของการ ประชุมกลุ่ม ตามการปฏิบัติด้านโคนม (วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย) ปรากฏว่า เกษตรกรที่มีการ ปฏิบัติด้านโคนมดี และถูกต้อง ควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ ได้แก่ มีระดับการศึกษา สูงกว่ามัธยม ศึกษาขึ้นไป ได้คะแนนความรู้ด้านโคนมระหว่าง 28.0-40.0 คะแนน รายได้สุทธิจากการ เลี้ยง โคนม มากกว่า 70,000 บาท/ปี ขึ้นไป มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป การเข้าประชุมกลุ่ม 10 ครั้ง/ปี ขึ้นไป มีอายุ ระหว่าง 36-45 ปี และเป็นสมาชิก กลุ่มสหกรณ์โคนม หรือ อ.ส.ค.

(5) การจำแนกตัวแปร ความรู้ด้านโภชนาการ การปฏิบัติด้านโภชนาการ อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม จำนวนโคนมเพศเมีย สายเลือดโคนมโดยเฉลี่ย ชนิดของอาหารหยาบ การจัดการสุขาภิบาลด้านความสะอาด และการจัดการสุขาภิบาลด้านการระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ ตามปริมาณน้ำนมเฉลี่ย (วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย) ซึ่งผลออกมาว่า การที่เกษตรกรจะได้ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยมาก น่าจะมีลักษณะ ดังนี้

- ได้คะแนนรวมความรู้ด้านโภชนาการ ระหว่าง 20.0-27.9 คะแนน
- ได้คะแนนรวมการปฏิบัติด้านโภชนาการ ระหว่าง 28.0-40.0 คะแนน
- อายุ ระหว่าง 36-45 ปี
- ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ นาน 6-10 ปี
- รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม มากกว่า 70,000 บาท/ปี ขึ้นไป
- ระดับการศึกษา ประถมศึกษา และต่ำกว่า
- เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนม หรือ อ.ส.ค.
- เข้าประชุมกลุ่ม จำนวน 5-9 ครั้ง/ปี
- มีจำนวนโคเพศเมีย จำนวน 11 ตัว ขึ้นไป
- สายเลือดโคนมโดยเฉลี่ย 75 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นไป
- ให้โคกินอาหารหยาบที่ส่งเสริม
- มีการจัดการสุขาภิบาลด้านความสะอาด ในเกณฑ์ดี
- มีการจัดการสุขาภิบาลด้านการระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ ในระดับดี

(6) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ด้านโภชนาการ แสดงให้เห็นว่า ตัวแปร ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ กับความรู้ด้านโภชนาการมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนม หรือ อ.ส.ค. รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม และอายุ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ แบบขั้นตอน พบว่า ตัวแปร ระดับการศึกษา เป็นตัวแปรที่ดีที่สุด ในการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของความรู้ด้านโภชนาการ รองลงมา

คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนม หรือ อ.ส.ค. และรายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม ตามลำดับ ที่รวมอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความรู้ด้านโคนม ได้ถึงร้อยละ 32.0

(7) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านโคนม พบว่า ความรู้ด้านโคนม มีความสัมพันธ์ กับการปฏิบัติด้านโคนมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม และระดับการศึกษา ตามลำดับ จากการวิเคราะห์ที่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ แบบขั้นตอน ปรากฏว่า ความรู้ด้านโคนม เป็นตัวแปรที่อธิบายการผันแปรของการปฏิบัติด้านโคนมได้ดีที่สุด รองลงมา คือ รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม ที่รวมอธิบายการผันแปรของการปฏิบัติด้านโคนม ได้ถึงร้อยละ 24.4

(8) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณน้ำนมเฉลี่ย ได้ชี้ให้เห็นว่า สายเลือดโคนม โดยเฉลี่ย มีความสัมพันธ์ กับปริมาณน้ำนมเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม การจัดการสุขภาพกีบาลด้านการระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ และการจัดการสุขภาพกีบาลด้านความสะอาด ตามลำดับ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ แบบขั้นตอน พบว่า สายเลือดโคนมโดยเฉลี่ย สามารถอธิบายการผันแปรของปริมาณน้ำนมเฉลี่ยมากที่สุด และเมื่อนำรายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม มาร่วมพิจารณา จะอธิบาย ได้ถึงร้อยละ 19.6

(9) ด้านปัญหา และความต้องการของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม นั้น จะเห็นว่า เกษตรกรร้อยละ 63.6 มีปัญหาเรื่อง ราคาน้ำนมดิบต่ำ ร้อยละ 59.8 ประสบปัญหาอาหารชั้นมีราคาแพง และร้อยละ 50.8 พบปัญหา อัตราการผสมติดต่ำของโค ส่วนทางด้านความต้องการ ปรากฏว่า ร้อยละ 69.7 ของเกษตรกร มีความต้องการปรับราคาน้ำนมดิบให้สูงขึ้น และร้อยละ 64.4 ต้องการให้อาหารชั้นมีราคาถูกลง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

สำหรับ ข้อเสนอแนะนั้น ผู้วิจัยได้จำแนก ออกเป็น 2 ส่วน คือ

- (1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้
- (2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบปัญหา อุปสรรคหลายประการ ทั้งที่ เกิดจากตัวเกษตรกร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การให้บริการ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัญหา อุปสรรคสำคัญ ที่รอการช่วยเหลือ แก้ไขจากหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง และพัฒนาการเลี้ยงโคนม ดังนี้

(1) ส่วนใหญ่เกษตรกรที่มีอายุมาก มักจะมีระดับการศึกษาต่ำ จึงทำให้มีความรู้ และการปฏิบัติด้านโคนมไม่ถูกต้องนัก ดังนั้น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานกรมปศุสัตว์ ควรจะได้พิจารณาส่งเสริมความรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การเยี่ยมเยียนแบบรายบุคคล การจัดฝึกอบรมตามรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยนี้ เป็นต้น

(2) เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เช่น เป็นสมาชิก Dairy farm จะมีความรู้ และการปฏิบัติด้านโคนม ที่ยังไม่เหมาะสมเท่าใดนัก จึงควรที่ผู้บริหาร หรือผู้จัดการของกลุ่ม Dairy farm จะได้แก้ไขปัญหานี้ โดยการส่งเสริมความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นความรู้ที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้ นอกจากนี้ ควรหมั่นเยี่ยมเยียนเกษตรกรเพื่อติดตาม และประเมินผลการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติว่า ถูกต้อง และเหมาะสม หรือไม่ เพียงใด

(3) เกษตรกร มักจะไม่เห็นความสำคัญของกลุ่ม และการเข้าประชุมกลุ่มมากนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ในการประชุมกลุ่ม นั้น จะพูดคุยแต่เรื่องการค้าเนินธุรกิจของกลุ่ม จึงควรแก้ไข โดยการสอดแทรกความรู้ด้านโคนมที่เกษตรกรสนใจ หรือ กำลังประสบปัญหาในการปฏิบัติอยู่ เพื่อเขาจะได้นำความรู้ดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงอาชีพการเลี้ยงโคนมให้ดีขึ้น

(4) เกษตรกรจะได้รับความรู้ด้านโคนมจากการฝึกอบรมมากที่สุด แต่ในการฝึกอบรมนั้น เท่าที่เป็นอยู่ จะกระทำเพียงครั้งเดียวคือ ตอนเริ่มแรกของการเลี้ยงโคนม เท่านั้น ควรที่หน่วยของกรมปศุสัตว์ จะได้วางแผนการฝึกอบรม ให้บ่อยครั้งขึ้น อาจจะเป็น 6 เดือน/ครั้ง หรือ ปีละครั้ง เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรของการฝึกอบรม ควรเป็นความรู้ที่จะเสริมการเลี้ยงโคนม

ให้ดีขึ้น นอกจากนี้ บุคลากรที่จะฝึกอบรม ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูง หรือ เป็นผู้ที่จะประสบความสำเร็จในด้านการเลี้ยง ไก่เป็นอย่งดี

(5) ภาวะการเกิดโรคเต้านมอักเสบยังเกิดขึ้นมาก เป็นอันดับแรกอยู่ ซึ่งสาเหตุอาจเกิดจาก การไม่ทำความสะอาดเต้านมก่อน-หลังรีดนม ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ ขาดการตรวจสอบความผิดปกติของน้ำนม อย่างน้อย สัปดาห์ละครั้ง เพื่อจะได้ทราบว่า เต้านมของโคผิดปกติ หรืออักเสบ หรือไม่ เพราะโคบางตัวไม่สามารถสังเกตความผิดปกติของน้ำนม และ/หรือเต้านมได้ด้วยตาเปล่า ประกอบกับยังมีการใช้ผ้าร่วมกันในการเช็ดเต้านมทุกตัว จึงทำให้มีการติดเชื้อของโรคนี้โดยไม่รู้ตัว หรือไม่ทำความสะอาดคอกในแต่ละวันอย่างสม่ำเสมอ หรือการรีดน้ำนมไม่หมดเต้า และอื่น ๆ ซึ่งสาเหตุดังกล่าว ควรที่เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์จะเข้าไปส่งเสริมสังเกตการณ์ยังคอกของเกษตรกรในแต่ละตำบล เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่แท้จริง และสามารถนำไปสู่การแก้ไขที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ยังมีโรคที่เกิดขึ้นเป็นอันดับสอง คือ โรคปากและเท้าเปื่อยที่ทำให้เกิดการสูญเสียน้ำนม และตัวโคเป็นอย่างมาก ซึ่งการเกิดโรคนี้ อาจเนื่องเพราะ การทำวัคซีนไม่ทั่วถึง นั่นคือ โคที่ควรทำวัคซีน แต่ไม่ได้ทำ ซึ่งมีสาเหตุจาก เกษตรกรไม่นำมาฉีดเอง หรือ เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์มิได้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ หรือละเว้นการปฏิบัติ และเหตุผลอื่น ๆ เป็นต้น จึงควรแก้ไขโดยการกำกับ ติดตามผล ของผู้บังคับบัญชาจากหน่วยงานกรมปศุสัตว์ เป็นระดับชั้นต่อ ๆ ไป

(6) เกษตรกรนิยมเลี้ยง ไก่ผสมสายเลือดสูงขึ้น ซึ่งผลจากการวิจัย ก็ได้สนับสนุนว่า หากเลี้ยง ไก่ที่มีสายเลือดสูง จะมีส่วนทำให้ผลผลิตน้ำนมมากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยง ไก่ผสมสายเลือดสูงเท่าใดนั้น ควรจะได้คำนึงถึงความพร้อมในทุก ๆ ด้านของเกษตรกร เป็นอันดับแรกก่อน

(7) จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญของการจัดทำแปลงอาหาร หยาดน้อยลง แต่จะอาศัยการเก็บเกี่ยวหญ้าพื้นเมือง และหญ้าที่ส่งเสริม จากภายใน และ/หรือ ภายนอกหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจาก สะดวก ประหยัด ไม่ต้องเสียเวลาไปหาเมล็ดพันธุ์ หรือเสียเวลาในการดูแลให้น้ำ บူး เป็นต้น หรืออาจเป็นเพราะ เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกหญ้าไม่

เพียงพอ หรือไม่มีเลย เนื่องจากได้ขายที่ดินไปแล้ว ในช่วงที่ราคาที่ดินถดถอยขึ้นสูง หรือในท้องที่นั้น ไม่มีแหล่งน้ำที่จะใช้รดแปลงหญ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จะมีเกษตรกรบางราย ที่นิยมไปซื้อเศษวัสดุที่เหลือทิ้งจากโรงงาน อาทิเช่น เศษถั่วแขก ถั่วแระ แครอท กากมะเขือเทศ มันเทศ เป็นต้น ซึ่งจากการสนทนา กับเกษตรกรดังกล่าว สรุปได้ว่า เศษวัสดุเหลือทิ้งจากโรงงาน จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ (ราคากิโลกรัมละ 0.10 บาท) และเนื่องจาก ถั่วต่าง ๆ มีโปรตีนค่อนข้างสูง จึงประหยัดจำนวนอาหารชั้น โดยบางรายอาจจะให้น้อยลงกว่าเดิมมาก หรือไม่ให้เลย ซึ่ง ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยที่ได้รับนั้น เกษตรกรกล่าวว่า ได้มากขึ้นกว่าเดิมด้วย แต่ทว่า การใช้เศษวัสดุเหลือทิ้งจากโรงงานให้โคกิน จะมีข้อเสีย คือ ไม่ทราบจำนวนเท่าใดที่ควรให้ และพอเหมาะกับความต้องการของโคในการนำไปสร้างน้ำนม และการดำรงชีพ ไม่ทราบว่า มีโปรตีน หรือคุณค่าอาหารอื่น ๆ เท่าใด หรือ เศษวัสดุดังกล่าว มีสารพิษ หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า แหล่งวิชาการต่าง ๆ ควรจะได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อนำไปส่งเสริมแก่เกษตรกรต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) เนื่องจาก เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพน้อย และค่อนข้างเป็นเวลาที่แน่นอน โดยตั้งแต่เวลา 09.00-11.00 น. ส่วนใหญ่ จะไปเกี่ยวหญ้าภายนอกหมู่บ้าน ประมาณ 15.50-17.30 จะเป็นช่วงทำความสะอาดคอก ตัวโค รีดนม และส่งนม นอกจากนั้น หากเป็นช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ เขาจะใช้เวลาที่ว่างจากการเกี่ยวหญ้า ไปเกี่ยว และตัดข้าว ดังนั้น ผู้ที่จะทำวิจัยรายต่อ ๆ ไป ควรจะได้มีการวางแผนการเก็บข้อมูลโดยคำนึงถึงช่วงเวลาดังกล่าวด้วย เพื่อจะได้ไม่เสียเวลา และค่าใช้จ่ายโดยเปล่าประโยชน์

(2) ควรจะได้มีการวิจัย เพื่อศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนโคนมทั้งหมด จำนวนโคนมเพศเมีย เปอร์เซ็นต์สายเลือดของโค ชนิดของอาหารหยาบ ปริมาณอาหารหยาบ ชนิดของอาหาร (แต่ละบริษัท) ปริมาณอาหารชั้น กับปริมาณน้ำนมเฉลี่ย ทั้งนี้ต้องตระหนักถึง

ความเหมาะสมกับสภาพของเกษตรกร และสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรได้

(3) หากได้มีการวิจัยเรื่องเดียวกัน โดยเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่เลี้ยงโคนมมากกว่า 100 ราย ขึ้นไป หรือเปรียบเทียบ เกษตรกรรายย่อย ปานกลาง ใหญ่ (พิจารณาจากจำนวนโค) ผลที่ได้จะชัดเจน และนำไปใช้ส่งเสริมแก่เกษตรกรที่มีสภาพแตกต่างกันได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

และ (4) ในการสอบถามการปฏิบัติหมวดพันธุ์โคนม และการให้คะแนนในเรื่องนี้ ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง กล่าวคือ คำถามที่ใช้ทดสอบ อาจจะไม่ใช้สิ่งที่จะบอกได้ชัดเจนว่า เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้จริงตามที่ตอบคำถาม ดังนั้น ผู้วิจัยรายต่อ ๆ ไป ควรจะได้พิจารณาปรับปรุง แก้ไข เพื่อผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะได้ดีกว่านี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved